УДК 330.3
О.М. Владимир, к.е.н.
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

O.M. Vladymyr, Ph.D.
FINANCIAL SUPPORT OF INNOVATION DEVELOPMENT ENTERPRISES IN UKRAINE

За сучасних умов господарювання довгострокове економічне зростання неможливе без впровадження інноваційних технологій, високотехнологічних, ресурсо- та енергозберігаючих виробництв. Суттєвою проблемою залишається незначна частка вітчизняної наукоємної продукції у структурі ВВП. В Україні цей показник ледь перевищує 1 %, тоді як в Ізраїлі – близько 3,5 % ВВП, Швеції – майже 2,4 %, Фінляндії та Німеччині – близько 2,3 %, Великобританії – 2,2 % [1]. Кількість інноваційно-активних підприємств в Україні є вкрай низькою, їх частка у загальному обсязі складала: 2003 р. – 11,5 %, 2004 р. – 10,0 %, 2005 р. – 8,2%,2006 р. – 10,0%, 2007 р. – 11,5 %, 2008 р. – 10,8 %, 2009 р. – 10,7 %, 2010 – 11,5 %, 2011 – 12,8 %, 2012 – 13,6 % [2]. Однією із головних перешкод досягнення стабільних та високих темпів економічного розвитку є нестача фінансових ресурсів для підтримки інноваційної діяльності в країні.

У розвинених країнах світу фінансування інноваційної діяльності здійснюється як з державних, так і приватних джерел. Наприклад, в США широко застосовується дотаційне державне фінансування та програмно-цільове регулювання інновацій. Майже 80 % федеральних витрат на НДДКР фінансуються згідно программно-цільової форми державного регулювання інновацій, яка передбачає фінансування інновацій шляхом державних цільових програм підтримки нововведень, створення системи державних контрактів на придбання тих чи інших товарів та послуг, надання пільгових кредитів фірмам для здійснення нововведень.

В Україні відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інноваційний розвиток забезпечується за рахунок наступних джерел [3]: 1) кошти Державного бюджету України; 2) кошти місцевих бюджетів і бюджету Автономної Республіки Крим; 3) власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; 4) власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; 5) кошти (інвестиції) фізичних і юридичних осіб;6) інші джерела, не заборонені законодавством України.

Як свідчить аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні за період 2000-2012 років (табл. 1) в структурі коштів, спрямованих на фінансове забезпечення інновацій, питома вага коштів державного бюджету є незначною, і в середньому за період становить лише 1,64 % [2]. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності залишаються власні кошти підприємств. Слід відмітити, що основним джерелом власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання є чистий прибуток. Згідно даних Державної Служби Статистики [4] України близько 42 % загальної кількості підприємств працює зі збитками. Таким чином, вітчизняні суб'єкти господарювання не мають достатньо власних ресурсів для забезпечення інноваційної діяльності. Крім цього, вони не поспішають ризикувати отриманим прибутком, адже, як відомо, інноваціям притаманний високий ступінь ризику.

Іноземні інвестиції також не відіграють значної ролі у фінансовому забезпеченні розвитку інновацій. Основними причинами, що стримують іноземних інвесторів, крім високого рівня інноваційного ризику, є: нестабільне вітчизняне законодавство, низький рівень захисту з боку держави та місцевих органів самоврядування, економічна криза,

політична нестабільність.

Недостатнє фінансове забезпечення інноваційної діяльності є однією з причин низького рівня інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств. Тому частка наукоємної продукції є доволі низькою і не перевищує 7 % впродовж 2000-2012 рр., з негативною динамікою зменшення: в 2012 р. питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промисловості становила лише 3,3 %.

Саме тому для розвитку інноваційної діяльності доцільно залучати зовнішні джерела фінансування, а саме активно розвивати банківський сектор у напрямку вигідного вкладання вільних фінансових коштів підприємств, розвитку довгострокового проектного фінансування, фінансування перспективних науково-технічних досягнень,залучення цільових інвестицій. Як свідчить досвід розвинених країн, фінансування інноваційних програм можуть здійснювати як спеціалізовані, так і універсальні банки. Наприклад, в США інноваційну діяльність обслуговують три типи банків: 1. Малі спеціалізовані банки, які надають кредити для малих і середніх підприємств, що перебувають на початкових стадіях розвитку і не отримують доходів. 2. Спеціалізовані банки, що обслуговують інноваційні фірми, які вже почали генерувати прибутки і перебувають у фазі інтенсивного розвитку. 3. Великі банки, які пропонують послуги для великих фірм, здійснюють консорціумне кредитування. Дані банки найкраще розуміють потреби інноваційного сектору та конкурують з лізинговими компаніями[5].

Переймаючи міжнародний досвід, в Україні можна було б теж створити спеціалізовані банки. Проте через низку об'єктивних факторів (низька капіталізація банківської системи України, низький рівень концентрації банківського капіталу, високий рівень банківських ризиків, недосконаліть законодавства, економічна нестабільність) рівень кредитування вітчизняної економіки банками України є недостатнім для фінансування розвитку інновацій.

Відтак вважаємо, що задля забезпечення успішного інноваційного розвитку економіки Україні настав час для об'єднання зусиль трьох основних складових економіки: органів державної влади та управління – творців та регуляторів умов ведення підприємницької діяльності, банківської системи, яка забезпечує акумуляцію та розміщення вільних капіталів, і безпосередньо підприємств як суб'єктів господарювання, які сприяють досягненню соціально-економічного ефекту та забезпечують поступ в усіх галузях економіки держави. Взаємоузгодження цілей та координація дій між державою, Національним та комерційними банками забезпечить довгострокову стійкість курсу гривні, стабільність економіки, а відтак і пожвавлення інноваційного розвитку реального сектора економіки України.

Література

1. Єпіфанова І. Ю. Аналіз фінансового забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних підприємств у сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12433/1/13_65-70_Vis_722_menegment.pdf

2. Публікація документів Державної Служби Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html

3. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/40-15

4. Фінансові результати великих та середніх підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності за січень-червень 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/fin/fin_rez/fr_ed/fr_ed_u/fr_ed_0213_u.htm

5. Васильєва Т. А. Банківське фінансування інноваційної діяльності: моногр. / Т. А. Васильєва.– Суми: Ділові перспективи, 2006. – 60 с.